

Montaigne

Denemeler

—
Düşünce
Klasikleri
—

ÇEVİREN: ALEV ER

Michel de Montaigne, (1533-1592) aristokratik bir ailede doğdu. Evde Latince ağırlıklı iyi bir eğitimin ardından önce College de Guyenne’de, sonra Toulouse Üniversitesi’nde hukuk okudu. Bordeaux Parlamentosu’nda görev yaptı. Montaigne, Rönesans’ın entelektüel iyimserliğinin yok olmaya yüz tuttuğu, Fransa’nın Reform hareketiyle birlikte Katolikler ve Protestanlar arasındaki din savaşlarının pençesinde olduğu bir dönemde *Denemeler*’i kaleme aldı. Kendisinden yola çıkarak insan ve insanlık halleriyle ilgili doğrulara ulaşmayı amaçlamıştır. *Denemeler* yeni bir edebiyat türünün ilk örneği olmuştur.

Denemeler

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

Denemeler

Michel de Montaigne

Orijinal adı

Les Essais

Fransızca aslından çeviren

Alev Er

Yayına hazırlayan

Işıl Özgüner

Türkçe yayın hakları

© Doğan Yayınları Yayıncılık
ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

1. baskı / Ağustos 2025

ISBN 978-625-5683-05-2

Sertifika no: 44919

Sayfa uygulama:

Yeşim Ercan Aydın

Kapak tasarımı:

Cüneyt Çomoğlu

Baskı

Yıkılmazlar Basın Yayın Prom.
ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah.

Gülbahar Cad. No: 62/B

Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve

Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza

No. 3, Kat 10, 34360

Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 /

Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr /

editor@dogankitap.com.tr /

satis@dogankitap.com.tr

Denemeler

Michel de Montaigne

Çeviren:
Alev Er

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

I. KİTAP

Aynı Sonuca Farklı Yoldan	13
Gerçeğini Bulamayınca Sahtesine Yönelmek	17
Kuşatılan Komutan Müzakere İçin Dışarı Çıkmak	
Zorunda Kalırsa	20
Müzakere Anı Tehlikelidir	23
Amaç Yargılasın Yaptıklarımızı	26
Hazırcevaplık ve Oturaklı Konuşmak	28
Kehanetler	31
Metanet	36
Korkaklığın Cezalandırılması	39
Bazı Elçilerin Özelliği	41
Korku	45
Mutlu Olup Olmadığımızı Yaşarken Bilemeyiz	48
Birinin Yararına Olan Ötekinin Zararınadır	52
Çokbilmişlik	53
İlimli Davranmak	67
Talih Çoğu Kez Aklın Yoldaşdır	73
Giyinme Âdeti	77
Genç Cato	81
Yalnızlık	86
İyi ya da Kötü; Neye Göre?	100
Şan Şöhret Aktarılmaz	121
Savurganlık Yasaları	124
Uyku	127
Dreux Muharebesi	130

İsimler	132
Yargılarımızın Tutarsızlığı	138
Savaş Atları	145
Eski Âdetler	154
Boş Konuşmak	159
Eskilerin Tutumluluğu	163
Caesar'ın Bir Sözü	164
İşe Yaramaz Hünerler	166
Kokular	170

2. KİTAP

Hele Yarın Olsun	175
Parthların Zırhları	178
Akıl Kendini Zora Sokarsa	182
Yalancılıkla Suçlanmak	184
Vicdan Özgürlüğü	190
Miskinlik	195
Menzil Atları	200
Başparmaklar	202
Zalimliğin Anası Ödleklik	204
Yiğitlik	215
Hilkat Garibesi Bir Çocuk	223
Öfke	225
Spurina'nın Hikâyesi	233
Julius Caesar'ın Muharebe Yöntemleri	241
Üç Örnek Eş	250

3. KİTAP

Oyalama	261
---------------	-----

I.
KİTAP

Aynı Sonuca Farklı Yoldan

Kızdırdığımız birinin kalbini yumuşatmanın en bilinen yolu boyun eğmek, intikam diye yanıp tutuşan kişide merhamet, acıma duygusu uyandırmaktır. Ama tam tersine yığıtlenmek, metin ve kararlı davranmak da bazen aynı sonucu verir.

Bizim Guyenne'imize uzun süre hükmeden, büyüklüğünü esas olarak şansa ve koşullara borçlu olan Galler Prensi Edward, Limoges'luların büyük direnişine rağmen kenti zorla ele geçirdiğinde hal-kın aman dileyen çığılıklarını, kıyıcılığını görüp ayaklarına kapanan kadın ve çocukların yakarışını dinlemedi bile. Ancak kentte dolaşırken muzaffer ordusuna inanılmaz bir çabayla direnen gözü pek üç Fransız soylusu gördü. Öfkesini anında dindiren de bu erdemli davranışı sayıp takdir etmesi oldu. Bu üçünden başlayarak bütün kent sakinlerini bağışladı.

Epir Prensi İskender Bey ordusundan bir askeri öldürmek için kovalıyordu; asker onu yatıştırmak için her türlü alttan alma ve yakarmadan sonuç alamayınca kılıcını eline alıp beklemeye karar verdi: Ve efendinin dizginsiz öfkesini yatıştırıp onu bağışlatan da bu kararlı tavır oldu. Prensın olağanüstü gücünü, cesaretini bilmeyenler olayı farklı da yorumlayabilir.

İmparator III. Conrad, Bavyera Dükü Welf'i kuşattığında teklif edilen en alçakça, en adi ödönlere rağmen teslim koşullarını yumuşatmak istemedi, sadece dükle birlikte kuşatma altında olan soylu

kadınların taşıyabilecekleri kadar yükü sırtlanıp yaya olarak onurlarını kurtarmasına izin verdi. Koca yürekli kadınlar da kocalarını, çocuklarını, hatta bizzat dükü sırtlarında taşımayı göze aldı. İmparator bu soylu cesareten çok duygulandı, gözyaşlarını tutamadı ve düke olan büyük, ölümcül düşmanca duygusunu bastırdı. O andan sonra ona, yakınlarına insanca davrandı. Ben bu iki yola da kolayca kaptırabilirdim kendimi, ama aman dileyenlere karşı büyük zaafım var, hoş görmek yanlısıyım. Bence yine de takdir etmekten çok merhamet duygusuna teslim olurdum doğal olarak – merhamet Stoacılar için berbat bir duygu olsa bile. Onlar acı çekene yardım edilsin ister, ama birlikte acı çekmeye, acıyı paylaşmaya yanaşmazlar.

İki yönetime de başvuran insanların sarsılıp eğilmeden ayakta kaldığını gördükçe örnekler bana pek yerinde görünüyor. Kalbini merhamete yöneltmenin kolaycılık, adamsendecilik, yumuşak başlılık olduğu; kadınlar, çocuklar, halktan insanlar gibi zayıf yaradılışlılara daha çok yakıştığı, ama (gözyaşı ve yakarmadan etkilenmeyip) erdemin gücüne boyun eğmenin güçlü, eğilmez ruha işaret ettiği; onurlu, inatçı erkeksi karakter yansıttığı söylenebilir. Ama şaşkınlık ve takdir duygusu daha az bağışlayıcı karakterdeki insanlarda da aynı etkiyi yaratabilir. Buna tanık Thebai halkıdır; kendisine tanınan yetkileri aştığı için ağır biçimde suçlanıp yargılanan Pelopidas ancak yalvarıp aman dileyerek, zar zor kurtarabildi canını. Epaminondas ise tam tersine, yaptıklarını harikulade şekilde anlatıp tepeden bakan korkusuz bir tutumla halka düşmanını kötiledi, gücü kendinde toplamakla kalmayıp düşmanı dağıttı. Meclis de kahramanın yüksek cesaretini göklere çıkartıp onu kutladı.

Yaşlı Dionysios, uzun ve çok zorlu bir mücadelenin ardından Rhegium kentini, onunla birlikte de kenti sebatla savunan iyilerin iyisi komutan Phytton'u teslim alınca trajik bir intikam dersi vermek istedi. İlk iş, bir gün önce oğlunu ve bütün yakın akrabalarını nasıl boğdurduğunu anlattı Phytton'a. Phytton buna onların kendisin-

den bir gün daha fazla mutlu olduğunu söyleyerek cevap verdi. Bunun üzerine Dionysios, giysilerini çıkarttırıp onu cellatlara verdi ve acımasız, iğrenç biçimde kırbaçlatıp sürükleterek kentte dolaştırdı. Ayrıca en ağır, en uygunsuz hakaretlere maruz bıraktı. Ama o ne cesaretini ne de kendini kaybetti. Tam tersine, kararlı bir yüz ifadeyle ülkesini bir tirana teslim etmek istemediği için ölümün kendisine onur ve şan getireceğini haykırdı. Tanrıların Dionysios'u pek yakında cezalandıracağı tehdidini savurdu. Dionysios ordusunun bu yenik düşman karşısında cesaretlenmek yerine komutanlarından ve kazanılan zaferden nefret etmeye başladığını okudu askerlerinin gözlerinde. Ordu bu ender görülen erdemli tavır karşısında şaşırıp yumuşamıştı, Phytion'u işkenceden kurtarıp ölümünü durdurmak için ayaklanmaya bile hazırdılar. Dionysios da bunun üzerine Phytion'u gizlice denizde boğdurdu.

İnsan boş, değişken, kendiyle çelişen bir varlık kuşkusuz. İnsana dair istikrarlı, herkesi kapsayan bir değerlendirme yapmak zor. Örnek de halkın hatasını kendi üstlenip cezayı tek başına çekmekten korkmayan yurttaş Zenon'un erdem ve yüce gönüllülüğüne olan saygısı sebebiyle Mamertinlerin kentini toptan bağışlayan Pompeius. Sulla ise Perugia kentinde benzer bir erdem gösterse de bundan ne o kazandı ne de başkaları.

Ve verdiğim ilk örneklerin tam karşısı olarak, insanların en cesuru ve yenilene karşı en merhametlisi İskender, Gazze kentini büyük zorlukla ele geçirdikten sonra kentin komutanı Betis'le karşılaştı. Betis'in kuşatmada ne harika işler yaptığını bizzat görüp takdir etmişti; ordusunca terk edilip yalnız bırakılan, paramparça olmuş zırh ve silahlarıyla kan revan içindeki Betis her yanını kuşatıp saldıran çok sayıda Makedonyalıya karşı savaşmayı sürdürmüştü. Ve İskender, zaferin bu kadar pahalıya mal olmasının (çünkü gördüğü birçok zararın yanı sıra bedeninde iki de yeni açılmış yara vardı) acısıyla ona şöyle dedi: "Ölümün gönlündeki gibi olmayacak Betis: bir

esir için icat edilecek her tür işkence acısına kendini hazırlamalısın.” Öteki ise, sadece kendinden emin değil, gururlu ve tepeden bakan bir tavırla da bu tehdide karşı tek kelime etmedi. İskender bu inatçı suskunluğu görüp şöyle dedi: “Diz mi çöktü ki? Yalvaran bir ses mi çıktı ağzından? Ben bu suskunluğu yeneceğim. Tek söz alamasam bile en azından bir inleme kopartacağım ağzından.” Ve öfkeden kudurarak onun tabanlarının yarılmasını, arabanın arkasına bağlanıp canlı canlı parçalanmasını, organlarının kopartılmasını emretti.

Cesaret onun için o kadar doğal, sıradan bir şey miydi; bırakın takdiri, bu yüzden daha mı az saygı duyuyordu ona? Yoksa böyle yüksek bir cesareti sadece kendisine yakışan bir erdem olarak görmek istiyor, bir başkasının bu kadar cesur olmasını kıskanıyor muydu? Ya da öfkesinin doğal taşkınlığına mı engel olamıyordu?

Thebai kentinin ele geçirilip yerle bir edilmesi sırasında savunmasız halkın, onca yiğit insanın kılıçtan geçirilip yok edildiğini gördüğünde öfkesi dinmiş olmalıydı aslında. Çünkü altı binden fazla insan öldürülmüştü orada ve hiçbiri ne kaçmış ne aman dilemişti. Tam tersine, insanlar sokak sokak dolaşıp muzaffer düşmanla karşılaşmak, yüzleşmek istemişti. Savaşı çıkaran, onurlu bir ölüm de bahşetmeliydi onlara. Hiçbiri yalvarıp yakarmamış, son nefesini verirken bile intikam almaya çalışmıştı. Umutsuzca savaşıp birkaç düşman öldürerek kendi ölüm acılarını yatıştırmaya çalışmışlardı. Bu erdemli tavır ise hiç merhamet uyandırmamış, bir gün boyunca süren vahşet İskender’in hincını yatıştırmaya yetmemişti. Katliam dökülebilecek son damla kana kadar sürmüş ve silahsız, yaşlı, kadın ve çocuk otuz bin esir alınmadan da sona ermemişti.

(I. Kitap/ I. Bölüm)

**Hayat denen komedyanın son perdesini
henüz oynamamış biri için mutludur denemez;
kuşkusuz oyunun en zor bölümü de budur.**

Michel de Montaigne'in *Denemeler'i*, Batı düşünce tarihinde bir dönüm noktasıdır; çünkü öznel düşünceyle evrensel sorunları buluşturan öncü bir eserdir.

Ölüm, dostluk, çocukluk, alışkanlık, okuma, beden sağlığı ve ahlaki erdem gibi pek çok konuda kendini dürüstçe sorgulayan ve anlamaya çalışan Montaigne, okura da kendi iç dünyasına dönüp bakma cesareti aşılar.

QR kodu okutunuz

Dijital fiyat etiketi

tavsiye edilen
KDV'siz
satış fiyatı

₺ 250

Sertifika no: 44919

ISBN 978-625-5683-05-2

9 786255 683052

**Doğan
Kitap**